

Změny ve struktuře katolických farností ve Francii (1965–2025)

Úvod

Tato zpráva se zabývá proměnami struktury katolických farností ve Francii od konce Druhého vatikánského koncilu (1965) do roku 2025. Zaměřuje se na různé francouzské diecéze a zohledňuje **spirituální, pastorační, teologické, sociologické, misijní i organizační aspekty** těchto změn. Zpráva vychází především z oficiálních dokumentů římskokatolické církve (koncilní dokumenty, papežské exhortace) a materiálů Francouzské biskupské konference, stejně jako z **pastoračních plánů, synodálních dokumentů a směrnic jednotlivých diecézí**. Tyto prameny jsou dále doplněny konkrétními příklady a zkušenostmi z praxe – popisují **důvody změn, sledované cíle, kroky vedoucí k reformám a také dosažené úspěchy a obtíže**, s nimiž se církev ve Francii setkala.

Ve druhé části se zpráva podrobněji věnuje dvěma modelovým diecézím – **Poitiers a Besançon** – a rozebírá jejich specifický přístup k restrukturalizaci farností. Porovnává odlišnosti i podobnosti těchto dvou přístupů a hodnotí výsledky jejich pastoračních plánů. V závěru jsou shrnuty hlavní poznatky a formulována doporučení, jež by mohla být inspirativní pro plzeňskou diecézi v její současné situaci.

(Pozn.: V textu jsou zachovány odkazy na zdroje ve formátu **【číslořádky】**, které odkazují na příslušné dokumenty a statistiky.)

Historický kontext po Druhém vatikánském koncilu

Druhý vatikánský koncil (1962–1965) přinesl obnovnou vizi katolické pastorace a ekleziologie. Zvláště zdůraznil pojem církve jako *Božího lidu* a posílil roli laiků v poslání církve. Koncilní dokumenty (např. dekret *Apostolicam Actuositatem* o apoštolátu laiků či *Christus Dominus* o pastýřské službě biskupů) vyzvaly k větší **synodalitě, spoluúčasti věřících na životě farností a misijnímu zaměření** pastorace. Zároveň v 60. letech vrcholila společenská proměna: sekularizace a tzv. "*katolická krize*" vedla ve Francii k poklesu praktikujících věřících, úbytku kněží a řeholníků a vylidňování venkova. Farní struktura, vytvořená historicky pro dobu "**křesťanstva**" (kdy téměř celá populace byla praktikující), se na konci 60. let dostala do napětí s novou realitou – mnohé tradiční farnosti zely prázdnotou a nebylo dost kněží k zajištění bohoslužeb ve všech kostelích.

V tomto prostředí začaly francouzské diecéze postupně reagovat na výzvy doby. Již počátkem 70. let se objevily první pokusy o **slučování farností a nové formy pastorace**. Například diecéze Belley-Ars již v roce 1972 experimentovala s vytvářením větších farních celků ¹. Tyto iniciativy byly motivovány jak **praktickými důvody** (nedostatek duchovních, odliv lidí z venkova), tak **teologicko-pastorační vizí** koncilu, která žádala „aggiornamento“ – uvedení církevních struktur do souladu s potřebami moderní doby. Francouzští biskupové chápali reorganizaci farností jako součást širší **pastorální reformy inspirované koncillem** ², která měla přinést církvi obnovu a nový misijní elán. Ve svém pastoračním listu *Proposer la foi dans la société actuelle* (1996) např. zdůraznili, že strukturální změny musí jít ruku v ruce s **hlubší evangelizací sekulární společnosti** a „rekompozicí“ vnitřního života církve.

Důvody a cíle restrukturalizace farností

Hlavním motorem proměn farní sítě ve Francii od 70. let bylo několik propojených faktorů:

- **Sociologické a demografické důvody:** Prudký pokles počtu duchovních a stárnutí stávajících kněží znamenal, že řada venkovských farností neměla svého faráře. Například v diecézi Besançon se během pouhých 15 let snížil počet diecézních kněží na polovinu ³. Současně dramaticky poklesl počet praktikujících katolíků a zájem o svátosti (křty, sňatky) ³. Mnoho menších vesnic přišlo o většinu obyvatel (exodus do měst), což vedlo k situaci, kdy historická „sít“ farností již neodpovídala rozložení obyvatel ani dostupným zdrojům. **Udržovat stovky farností s minimem věřících a bez kněze bylo neudržitelné.**
- **Pastorační a misijní důvody:** Církev si uvědomila nutnost **přechodu od udržovací pastorace k pastoraci misijní**. Farnosti se měly stát ne jen místem péče o „tradiční“ věřící, ale **základnou evangelizace** otevřenou těm, kdo jsou na okraji či vlašni ve víře. Papež František v apoštolské exhortaci *Evangelii gaudium* (2013) zdůraznil, že farnost „*není přežitá instituce*“, *může mít různou podobu, bude-li otevřená misijní tvořivosti pastýřů a věřících* ⁴. Farnost má být skutečně „**církví žijící uprostřed svých synů a dcer**“, „**společenstvím společenství**“ a „**střediskem stálého misijního vycházení**“ ⁴ ⁵. Úkolem reformy farností bylo tedy přetvořit je tak, aby opravdu byly **blízko lidem, prostředím živého společenství a účasti, plně zaměřené na misi** ⁵. Tato obnova duchovního života farností zahrnovala podporu **nových iniciativ evangelizace**, zakládání malých modlitebních a studijních skupin, oživení charitativní služby atd.
- **Teologické a spirituální impulsy:** Po koncilu se rozvíjela teologie místní církve a **spiritualita společenství**. Zdůraznilo se, že církev existuje v konkrétní komunitě věřících *na určitém místě*, ne pouze jako instituce řízená knězem. V centrech pozornosti byla **ekleziologie společenství**: každý pokřtěný má dary Ducha svatého a má spoluzodpovědnost za život církve. Restrukturalizace farností proto sledovala cíl **zapojit více laiků do pastorační služby** a umožnit vznik **nových služeb a charismat** (pastorační asistenti, stálí jáhni, katecheté, animátoři liturgie aj.). Francouzské diecéze tuto vizi aplikovaly tím, že ustavovaly farní pastorační rady, týmy animátorů a delegovaly laikům některé úkoly, které dříve zajišťovali jen kněží. Např. diecéze Poitiers teologicky zdůvodnila nové „**místní komunitní církve**“ tím, že staví na *křestním kněžství všech věřících* a na jejich zakotvení ve **svátostech iniciačních** (křest, biřmování, eucharistie) ⁶ ⁷. Biskup Albert Rouet (Poitiers) výslovně vyjádřil hlubokou **důvěru ve schopnost církve a pokřtěných přizpůsobit se nové době**, byť poznamenané slabostí a „chudobou“ zdrojů ⁸. Tuto reálnou chudobu (málo lidí a prostředků) vnímal dokonce jako „*prostor naděje*“ ⁹ – příležitost k návratu k podstatě evangelia a k objevování nových cest, jak být církví v dnešním světě.
- **Organizační a ekonomické důvody:** Mnohé diecéze byly nuceny konat i nepopulární kroky kvůli omezeným zdrojům. Udržování velkého počtu farních struktur, far a kostelů bylo finančně náročné. **Sloučení farností** a jejich správa jedním týmem kněží/laiků mělo přinést efektivnější využití personálu i financí. Církev se také snažila lépe **pokrýt pastoračně území** – tj. aby žádná oblast nezůstala zcela bez duchovní péče, ale zároveň aby kněží nebyli přetíženi rozjžděním mezi desítkami kostelů. Řešením bylo definovat „**střediska**“ – hlavní kostely v větších jednotkách – a ostatní kostely využívat méně často. V některých případech došlo i k **administrativnímu přerozdělení diecézí** do zón a sektorů, aby struktura církve lépe odpovídala civilnímu členění (např. kopírování struktury obcí či kantonů, což usnadňuje spolupráci s místní komunitou).

Průběh a podoba restrukturalizace napříč diecézemi

Během let 1970–2025 prošla většina francouzských diecézí **jednou či více fázemi restrukturalizace farností**. Lze vysledovat několik etap:

- **1970. léta – první pokusy:** Několik diecézí s rozsáhlým venkovem (jako zmíněná Belley-Ars v r. 1972) zkusilo pilotně **sloučit malé vesnické farnosti** do větších celků – často označovaných jako *sektory* nebo *farní jednotky*. Tyto rané pokusy reagovaly na *pastorační šetření* (např. známý průzkum kanovníka Boularda o „náboženské Francii“), který odhalil drastický pokles praktikujících na venkově. V 70. letech se však jednalo spíše o **ojedinělé experimenty** a většina diecézí teprve sledovala, jaké budou výsledky ¹ ¹⁰.
- **1980. léta – příprava a první vlny změn:** V 80. letech zesílil tlak na reformy. Někteří biskupové zahájili **diecézní synody** či konzultace o budoucnosti farností. Objevují se nové pojmy jako *“pastorační jednotky”*, *“farní sektory”*, *“nové farnosti”* apod., které naznačovaly různé modely slučování. Příkladem je diecéze Angers, která již v polovině 80. let zavedla pilotní *“farní týmy”* složené z kněze a laiků, spravující společně více farností. Do konce 80. let však většina diecézí stále zachovávala tradiční farnosti, i když sdílely kněze.
- **1990. léta – hlavní vlna slučování:** V období 1990–2000 proběhla v mnoha francouzských diecézích **zásadní územní reforma farností**. Biskupské konference sdílely zkušenosti a v církevních dokumentech se hovořilo o *„renouveau des paroisses“* (obnově farností) ¹¹. Podle údajů z roku 2002 bylo z 94 diecézí ve Francii (vč. zámořských) plných 77 diecézí zapojeno do restrukturalizace a 39 z nich ji již završilo ¹⁰. Během pouhých několika let se tak **počet kanonických farností ve Francii snížil zhruba na polovinu**. Z téměř 38 000 farností zaniklých historicky (kolem r. 1950) jich po reformách zbylo jen okolo 19 000 v roce 2001 ¹ – mnoho z nich byly nově ustavené větší farnosti. Tato druhá vlna *“simplifikace farní sítě”* byla sice vedena i administrativní nutností, ale zároveň nesla **různorodé záměry**: někde šlo primárně o *technické sloučení* (aby jeden farář měl na starost více obcí), jinde o hlubší *pastorační přeměnu života církve*. Vyskytla se celá paleta termínů a modelů, což odráželo místní specifika ¹².
- **2000–2020 – pokračující úpravy a druhé etapy:** Po roce 2000 některé diecéze, které restrukturalizaci provedly brzy (již v 90. letech), zjišťují, že musejí jít ještě dál. **První vlna slučování** často vytvořila středně velké farnosti, které však s dalším poklesem kněží opět narážejí na limity. Jak uvádí jedna analýza, *“u diecézí, které přistoupily jen k menšímu sdružení farností, hrozí, že budou nuceny přikročit k další fázi agregací”* ¹³. To je případ např. diecéze Besançon, jež v 90. letech zredukovala počet farností, ale po roce 2010 přistupuje k **další reorganizaci** (detailněji viz níže). Dalším rysem období po roce 2000 je **důraz na misijní orientaci**: pod vlivem dokumentů jako encyklika *Redemptoris Missio* (1990) a zejména *Evangelii gaudium* (2013) se objevují v diecézích **pastorační plány “paroisse missionnaire”** (misijní farnost). Cílem je nejen upravit hranice farností, ale proměnit jejich **vnitřní život** – aby ve farnostech vznikala menší evangelizační společenství, bujela laická iniciativa a farnosti skutečně „vycházely na periferie“ (sociální i geografické) s poselstvím evangelia. Biskupové v pastoračních listech hovoří o nutnosti **“pastorační konverze”** celé diecéze, kdy se změní myšlení kleriků i laiků – už ne čekat, že lidé přijdou sami do kostela, ale **aktivně je oslovovat**.
- **2020. léta – synodální procesy a nové impulsy:** V této dekádě se ve Francii rozběhly synodální procesy na různých úrovních (ovlivněné také globální Synodou o synodalitě 2021–2023). Mnohé diecéze při té příležitosti znovu přehodnocují své struktury. Zatímco počet kněží dále klesá, objevují se nové **formy laického vedení** (např. tzv. *laičtí farní koordinátoři* či *týmová správa*

farností, kde kněz je “moderátorem” týmu). V některých diecézích dochází k **dalšímu slučování farností do ještě větších celků**, jinde naopak k vytvoření menších buněk uvnitř velkých farností (tzv. *místní komunity*). Tyto nejnovější trendy vycházejí z principu, že **farnost má být sítí živých společenství**: velká farnost poskytuje zázemí a jednotu, ale život se odehrává v malých skupinách, které jsou blízko lidem.

Statistický přehled reorganizace farností

Níže uvedená tabulka ukazuje několik příkladů **radikálních územních reforem** ve francouzských diecézích v posledních desetiletích. Je patrné, že počet farností byl drasticky redukován, často na pouhý zlomek původního stavu:

Diecéze	Původní počet farností (přibližně)	Nový počet farností (po reformě)	Období reformy
Besançon	756 (resp. historicky až 1 010)	67 (+ 13 <i>děkanátů</i>) ¹⁴ ¹⁵	1993–1997 (1. etapa)
Bayeux	705	51 ¹⁴	1990. léta
Poitiers	604	74 <i>sektorů</i> (později 28 farností) ¹⁶	2001–2005 (synoda)
Tulle	296	21 ¹⁷	2000–2003
Saint-Flour	263	22 ¹⁷	1990. léta
Perpignan	253	22 ¹⁷	cca 2000
Mende	(cca 150–200) (historicky více)	5 ¹⁸ ¹⁹	2000–2005
Carcassonne	(nezjištěno)	14 ¹⁸ ²⁰	2000–2010

Pozn: Údaj v závorce „historicky až 1 010“ u Besançonu označuje počet farností před postupnými redukcemi ve 20. stol. (Některé prameny uvádějí, že diecéze měla kolem roku 1950 více než tisíc farností, z nichž některé zanikly ještě před reformou 90. let). Ve sloupci “Nový počet” je u Besançonu uvedeno 67 farností a 13 děkanátů – děkanáty slouží jako mezistupeň koordinace. U Poitiers bylo místo tradičních farností vytvořeno 74 *pastoračních sektorů* (*unités pastorales*), ovšem formálně se dlouho nepoužíval termín “farnost”; roku 2014 pak bylo území diecéze nově rozděleno do 28 kanonických farností.

Z výše uvedených čísel je zřejmé, že **redukovat počet farností o 80–90 % nebylo neobvyklé**. Nejdramatičtější je případ diecéze Mende (pouhých 5 farností v hornatém kraji Margeride) či Besançonu a Bayeux, které zredukovaly několik stovek malých farností do několika desítek větších. Obecně platí, že **venkovské diecéze s hustým historickým “farním rastry”** (se spoustou malých vesnic) slučovaly farnosti nejvíce, zatímco městské a hustě osídlené regiony (např. na severu Francie) ponechaly farností více ²¹. Například jižní diecéze Perpignan měla po reformě jen 22 farností (z původních 253), zatímco v industriálním severním regionu Arras jich zůstalo 89 ²². Každá diecéze zvažovala historický kontext a geografii: v rozlehlých oblastech s řídkým osídlením vznikly **velké územní farnosti** (často odpovídající přibližně civilním okresům), zatímco jinde se volil model **středně velkých farností** sdružujících několik obcí v okolí menšího města.

Nové pojetí farnosti: spirituální, pastorační a organizační aspekty

Restrukturalizace farností ve Francii nebyla jen administrativním opatřením, ale také **procesem duchovní a pastorační obnovy**. Mnozí biskupové zdůrazňovali, že nejde o „*rušení farností*“ v negativním smyslu, nýbrž o „*zrození farností nových*“ – životaschopnějších a více zaměřených na poslání církve v dnešní době ¹² ²³ . V této kapitole shrnujeme, jaké hlavní aspekty (spirituální, teologické, pastorační, misijní, sociologické a organizační) provázely proměnu farností:

Spirituální a teologický rozměr

Na teologické rovině se reforma opírala o **ekleziologii společenství** formulovanou Druhým vatikánským koncilem. Farnost byla nově chápána především jako **společenství věřících, nikoli jen jako území nebo budova**. Kanonické právo ji definuje jako „*stálé společenství věřících v partikulární církvi, svěřené do pastorační péče faráři pod autoritou diecézního biskupa*“ ²⁴ . Právě důraz na **společenství** vedl ke snaze, aby věřící převzali větší odpovědnost za duchovní život ve svém okolí.

Spirituální obnova farnosti se projevila podporou **modlitebních skupin, evangelizačních buněk a komunitní liturgie**. Ve velkých sloučených farnostech se lidé začali scházet v menších místních společenstvích (často na úrovni bývalých vesnic nebo čtvrtí) k modlitbě, studiu Bible či slavení bohoslužeb slova. Tím se naplňovala vize farnosti jako „*společenství společenství*“ – velká farnost je tvořena sítí malých skupin, které se pravidelně setkávají a vzájemně podporují ²⁵ ⁵ . Biskupové (a později i papež František) v tomto viděli působení Ducha svatého, který probouzí nové formy života církve „*zdola*“ ²⁶ . **Laici** – muži i ženy – se stali vedoucími těchto modlitebních a formačních skupin a často na sebe vzali i určitou liturgickou službu (např. vedli nedělní bohoslužby slova v nepřítomnosti kněze).

Teologicky byla tato větší angažovanost laiků podložena připomínkou, že *všichni pokřtění mají účast na Kristově kněžství*. Mnohé diecéze vydaly směrnice pro tzv. **laické vedoucí komunit** (fr. „*animateurs laïcs en pastorale*“), kteří byli formálně pověřeni péčí o část farnosti. Např. v diecézi Poitiers vznikl koncept „**communautés locales**“ (místních komunit církve). Tyto *komunity* byly zakotveny v teologii křtu a biřmování a měly i slavnostní rituál ustavení: biskup požehnal tým pěti služebníků (laických) spolu s knězem při mši, všichni společně drželi biskupskou berlu na znamení sdílené odpovědnosti ²⁷ ²⁸ . Biskup Rouet popsal, že po počátečním období asi 1,5 roku si tyto místní komunity postupně osvojily nové reflexy a iniciativy, které odpovídaly jejich misijnímu poslání ²⁹ . Postupně se mezi komunitami v rámci jednoho sektoru vytvořilo **živé propojení** připomínající vazby v těle: jednotlivé *služby* (např. katecheze, liturgie, charita...) se koordinovaly napříč celým sektorem, zatímco malé komunity pečovaly o věřící v konkrétním místě ³⁰ ³¹ . Tento „propletenec“ (Rouet mluvil o „*tissage*“ – tkanině) zajišťoval, že církev byla místně přítomná a současně sjednocená na širší úrovni. **Spirituálním plodem** byla podle svědectví větší vitalita víry v těchto malých společenstvích a hlubší smysl pro **společnou odpovědnost** za církev ³² .

Zásadní duchovní postoj, který celou reformu provázel, byla **naděje a důvěra**. Jak již bylo zmíněno, představitelé církve (např. Mgr. Rouet v Poitiers) vědomě přijali skutečnost materiální a personální chudoby církve jako *výzvu k obnově víry*. Namísto rezignace zaznívalo přesvědčení, že „*Duch svatý dává církvi v každé době nové tváře*“ – a že i radikální změna farních struktur může být z Ducha Božího. Tento duchovní rozměr se projevil i v tom, že změny byly často provázeny **modlitebními vigiliemi, poutěmi a slavnostními bohoslužbami** při příležitosti zřízení nových farností, aby si věřící uvědomili, že nejde jen o administrativu, ale o *nový začátek pro Boží lid*.

Pastorační a misijní hlediska

Z pastoračního pohledu byly změny zaměřeny na **zachování či obnovení pastorační péče o všechny věřící** navzdory nedostatku kněží. Sloučením více obcí do větší farnosti se mělo zajistit, že **každá farnost bude mít přiděleného faráře** (byť ne fyzicky bydlícího v každé vesnici) a farní tým. Zamezilo se tak situaci, kdy odchodem kněze "umírala" daná farnost – nově kněz spravoval více lokalit, ale vždy s pomocí místních lídrů, takže kontinuita pastorače zůstala zachována. Biskupové zdůrazňovali, že **farnost musí být místem, kde lze slavit eucharistii a ostatní svátosti**, ačkoli ne nutně v každém kostele každou neděli. V praxi to vedlo k zavedení rotujících nedělních mší – např. kněz objížděl v neděli několik kostelů, nebo se věřící z více vesnic scházeli v jednom z kostelů podle rozpisu. Tam, kde kněz nemohl dorazit, posloužila **nedělní bohoslužba slova s rozdáváním Eucharistie** vedená jáhnem či pověřeným laikem (tzv. *ADAP – Assemblée Dominicale en l'Absence de Prêtre*). Tato řešení zajistila, že **Boží slovo a svátosti zůstaly dostupné** co nejvíce lidem, i když ne vždy tradičním způsobem. Pastorační plány také počítaly s posílením **svátostné přítomnosti**: kněží ve větších farnostech se soustředili na slavení mší, udílení svátostí smíření, pomazání nemocných atd., zatímco laici přebírali spíše úkoly organizační, katechetické a diakonické.

Neméně důležitým cílem bylo pastorační působení **mimo okruh pravidelných věřících** – tedy misijní dosah. Nové větší farnosti měly více zdrojů (třeba několik katechetů, větší farní radu) a tím i větší schopnost pořádat **evangelizační aktivity** napříč regionem: evangelizační kurzy, setkání mládeže, charity projekty pro chudé apod. Biskupové mluvili o potřebě „*pastorační konverze k misii*“, což znamenalo překonat mentalitu, kdy se farnost stará jen o své členy. Například v diecézi Besançon synoda 2017–19 vytyčila program **“disciples-missionnaires”** (učedníci-misionáři) a první synodální dekret vyzval k **zakládání malých bratrských komunit** věřících na úrovni místních obcí ³³. Tyto malé skupinky mají být **přítomny v každé části farnosti** a svým svědectvím oslovovat sousedy a nevěřící. Diecéze přímo uvádí, že je nutné, *aby církev zůstala nablízku všem obyvatelům našeho kraje* ³⁴ – zde je vidět jasný misijní a pastorační záměr: **být přítomni mezi lidmi**.

Misijní aspekt se projevoval i v tom, že nové struktury byly plánovány tak, aby **odpovídaly “reálným společenstvím života”**. Například v městských aglomeracích byly farnosti přeskupeny tak, aby pokrývaly logické čtvrti, kde se lidé pohybují, a mohly tak snáze pořádat otevřené akce. Na venkově se bral ohled na to, kde lidé dojíždějí za službami – farní středisko bylo často tam, kam beztak jezdí většina obyvatel (větší obec, dopravní křižovatka). To vše proto, aby farnost mohla plnit roli *“centra křesťanského života”* pro svůj region a zároveň vyzařovat evangelium navenek.

Sociologické a kulturní souvislosti

Restrukturalizace farností probíhala na pozadí **velkých společenských změn ve Francii**: sekularizace, urbanizace a proměny životního stylu. Sociologicky se ukázalo, že tradiční model farnosti (každá obec má vlastního faráře a je centrem náboženského života místních) byl produktem minulých staletí, který již neodpovídal realitě konce 20. století ³⁵ ¹¹. Církev se musela adaptovat na **“mobilní společnost”**, kde lidé nemají problém dojíždět několik kilometrů, ale na druhé straně mnoho z nich přestalo chodit do kostela úplně. Spojením sil do větších farností se církev snažila **udržet svoji přítomnost**: raději jedna živá farnost s fungujícím společenstvím než pět skomírajících vesnických farnůstek bez aktivit.

Sociologický průzkum byl často prvním krokem restrukturalizace. V diecézích probíhaly ankety a terénní studie, které mapovaly **počty praktikujících, vzdálenosti, dostupnost** atd. Např. někde stanovili kritéria, že nová farnost má mít aspoň XY aktivních rodin, nebo že středisko nemá být dál než Z kilometrů pro nejvzdálenější věřící ³⁶. Tyto **kvantitativní analýzy** pomohly vytvořit farnosti, které mají určitou *kritickou masu* členů potřebnou pro udržení farního života (bohoslužby, ekonomická soběstačnost, obsazení rad apod.).

Dalším aspektem byla **sociální soudržnost**. Mnozí lidé vnímali starou farnost jako součást své místní identity (vesnice, čtvrti). Sloučení farností proto naráželo i na **emoční a kulturní odpor** – obava, že s farností zanikne kus místní tradice. Církev se snažila tomu čelit tím, že nový model prezentovala pozitivně (nejde o zrušení, ale o sloučení pro dobro věci) a že **uchová viditelnost místních kostelů**. I ve sloučených farnostech zůstávaly **místní kostely otevřené** (byť s omezenou frekvencí mší) a často se ustavila role *“farního referenta”* v každé bývalé obci, kdo se staral o daný kostel a místní aktivity. Tím se zmírnil pocit ztráty. Nicméně, sociologové zaznamenali i **negativní jevy**: někteří starší lidé přestali na bohoslužby docházet, pokud už nebyly přímo v jejich obci a neměli dopravu; v některých oblastech sloučení farností uspíšilo *“umírání”* malých vesnických komunit, protože církev tam už nebyla každou neděli přítomná. Tyto **obtíže** jsou reálnou součástí příběhu restrukturalizace a církev se s nimi vyrovnávala postupně – někde zavedením **mobilních týmů** navštěvujících ty nejdlehlší osady, jinde posílením sousedské výpomoci, aby senioři mohli dojet na mši do sousední obce apod.

Na druhou stranu, sociologicky přinesla reforma i **pozitivní efekty**: ve větší farnosti se snáze našli lidé pro různé služby (např. varhaníci, vedoucí mládeže), kteří by v malé farnosti chyběli. Farnosti také mohly lépe spolupracovat s občanskými obcemi na charitě, kultuře apod., protože pokrývaly celé území obce či okresu. Ve výsledku tak církev dokázala **udržet své působení v sekularizované společnosti** v širším záběru, i když v menší intenzitě na každém konkrétním místě.

Organizační řešení a nové struktury

Organizačně znamenala restrukturalizace farností **rozsáhlou administrativní práci** i změny v církevním právu na místní úrovni. Biskupové vydávali **dekrety o zřízení či zrušení farností**, které formálně měnily hranice a jmenovali nové faráře. Například v Besançonu vydal arcibiskup Lucien Daloz roku 1997 dekret, jímž oficiálně zřídil **13 děkanátů a 61 nových pastoračních jednotek** místo původních 756 farností ³⁷ ³⁸. Zdůraznil přitom, že to byla dlouhodobá a náročná práce, která ve výsledku představovala spíše **„cestu obrácení“** než pouhou administrativní změnu ³⁹. Tento citát vystihuje, že reorganizace vyžadovala změnu myšlení u kléru i laiků – přijmout novou realitu jako výzvu k duchovní obnově.

Nové farnosti často vznikaly ve **víceúrovňové struktuře**. Běžným modelem (i když ne univerzálním) byla hierarchie: **děkanát – farnost – místní komunita**. **Děkanát** (doyenné) je tradiční vyšší jednotka sdružující několik farností; ten zůstal jako koordinační rámec (např. 10–20 farností v děkanátu, s děkanem v čele). **Sloučená farnost** pak pokrývala větší území (např. celý kanton či několik obcí) a měla svého faráře a farní radu. **Místní komunita** (někdy zvaná také *“středisko”*, *“relace”*, *“sektor”* apod.) představovala nejnižší úroveň – obvykle odpovídající původní malé farnosti nebo skupině vesnic. Tam, kde se zavedl model místních komunit (jako v Poitiers), byly těmto komunitám přiznány i určité pravomoci: měly vlastní *animátorský tým*, který zajišťoval místní akce, a zástupce v širší radě. Jinde (kde se více centralizovalo) sloužily místní komunitky spíše neformálně, bez jasné dané struktury, ale s doporučením scházet se k modlitbě či rozvíjet sousedské vztahy.

Specifickou organizační inovací mnoha diecézí bylo ustanovení **farních pastoračních týmů** (fr. *Équipe d'Animation Pastorale*, EAP). Tyto týmy (typicky 4–7 osob) tvořili farář a několik pověřených laiků, případně jáhen nebo řeholnice. Jejich úkolem bylo **společně vést farnost** – plánovat pastorační činnost, pečovat o různé oblasti (liturgie, výuka náboženství, charita atd.). EAP se stala **srdcem vedení farnosti** tam, kde jeden kněz už nemohl osobně obstarat vše. Například v novém uspořádání diecéze Poitiers byl pro každou *“pastorační jednotku”* (sektor) ustanoven kněz jako moderátor, ekonom (laický správce financí) a pastorační rada sektoru ⁴⁰. Vedle nich pak v každé *“lokální komunitě”* fungoval laický tým animátorů. Tak byla zajištěna **dělbá rolí**: kněz se soustředí na svátosti a duchovní vedení, laici pomáhají s administrativou, vedením katechezí, charitou apod. Tento princip **sdílené odpovědnosti** za farnost vyplývá i z teologického přesvědčení o komplementaritě různých služeb v církvi ⁴¹.

V rámci organizačních změn bylo také nutné řešit **komunikaci a identitu** nových celků. Každá nová farnost obdržela jméno (často podle nějakého svatého či regionu) a věřící si museli zvyknout, že například jsou nyní „farnost sv. Petra a Pavla v Niortu“ místo dřívějších deseti samostatných farností ⁴² ¹⁵. Někde to přijali snadno, jinde trvalo roky, než se nový název vžil. Farnosti vydávaly informační zpravodaje, pořádaly „**farní misie**“ (intenzivní týdenní akce v obcích, aby se nový farář a tým představili a povzbudili místní věřící). Bylo rovněž nutné právně sloučit farní majetek a finance – v rámci diecéze zpravidla vzniklo jen tolik farních bankovních účtů, kolik bylo nových farností, a majetek zaniklých farností na ně přešel. Tyto administrativní kroky občas narážely na **byrokratické problémy** (např. převod vlastnictví budov, které ve Francii někde vlastní obec od dob odloučení církve a státu 1905). Celkově však francouzská církev tyto procesy zvládla a do začátku 21. století se vžila **nová organizační mapa** církve ve Francii. Ta dnes (2023) čítá přibližně **12 000–13 000 farností** v celé zemi (pro srovnání: počátkem 20. století jich bylo přes 36 000). Průměrně má dnes jeden farář na starosti kolem 12 kostelů či obcí ⁴³ – což ilustruje, jak se role faráře změnila z místního pastýře jedné obce na **koordinátora širší oblasti** s pomocí mnoha spolupracovníků.

Úspěchy a obtíže při zavádění změn

Implementace tak rozsáhlých změn samozřejmě přinesla jak pozitivní výsledky, tak nemalé obtíže. Shrňme hlavní **úspěchy a výzvy**, tak jak vyplynuly z dokumentů a praxe různých diecézí:

- **Oživení laického apoštolátu:** Za jeden z největších kladů reformy je považováno silné zapojení laiků. Tisíce věřících převzaly ve svých společenstvích různé služby – od katechetů a vedoucích modliteb až po ekonomické rádce a členy pastoračních týmů. Mnozí tak objevili nové povolání ve službě církvi, což dříve nebývalo běžné. **Církev se stala participativnější** a méně závislou jen na klericích. To naplnilo cíle koncilu o *apoštolátu laiků* a učinilo farnosti v jistém smyslu „**odolnější**“: i když kněze ubývá, kostely se nezavírají, protože místní věřící si dokáží zorganizovat například bohoslužbu slova sami. Tento trend byl podpořen i z nejvyšších míst – papež František například ustanovil službu katechistů jako institucionální laický služební stupeň (motu proprio *Antiquum ministerium*, 2021), což rezonuje s francouzskou praxí pověřování laiků.
- **Zachování pastore v maximálním možném rozsahu:** Díky zefektivnění struktur **se podařilo udržet pravidelný církevní život** ve většině regionů navzdory poklesu kněží. Ačkoli některé vesnice přišly o každonedělní mši, většinou nezůstaly zcela opomenuté – třeba jednou měsíčně se mše koná, nebo alespoň jednou týdně přijede jáhen/laik na bohoslužbu slova. Farnosti také lépe pokrývají školy (náboženství), domovy seniorů, nemocnice apod. než dříve, protože větší farnost může jmenovat pro tyto oblasti zodpovědné osoby. Celkově tak církev ve Francii **nevyklidila pole** ani v sekularizované době – naopak, „*dostala nový tvar, aby mohla plnit své poslání*“.
- **Misijní orientace a nové formy evangelizace:** Restrukturalizace nebyla vnímána jen jako ústupek sekularizaci, ale i jako **příležitost k novému misijnímu elánu**. Ve sloučených farnostech často vznikly **evangelizační týmy** či pastorační skupiny zaměřené na mládež, rodiny, kulturní akce atd. Některé farnosti začaly pořádat tzv. „*Alpha kurzy*“ (základy víry pro hledající), jiné otevřely **farní kavárny či knihovny** pro veřejnost. Větší farnost měla k dispozici širší okruh dobrovolníků i určité finance, což umožnilo projekty, na které malé farnosti neměly kapacitu. V tomto smyslu restrukturalizace skutečně **připravila půdu pro novou evangelizaci** ve Francii.
- **Lepší správa a sdílení zdrojů:** Sloučením se snížila administrativní zátěž – místo stovek právních subjektů (farností) jich má diecéze jen desítky. To usnadňuje správu účetnictví, majetku, personální obsazení atd. Kněží i biskupové uvádějí, že je jednodušší svolat např. 50 farářů větších farností a řešit s nimi pastore, než koordinovat 300 malých farářů, z nichž polovina by beztak

neměla čas ani přijít. **Farní týmy** navíc přinesly sdílení odpovědnosti: úkoly jako vedení účetnictví, údržba kostelů, vedení kroužků mládeže – to vše již neleží na bedrech samotného kněze, ale dělí se mezi více lidí. Farnosti si také vzájemně pomáhají v rámci děkanátu – např. **bohatší městská farnost** může finančně či personálně vypomoci **chudší venkovské farnosti**. Větší jednotky tak umožnily **solidaritě a rovnoměrnější pokrytí** diecéze.

Na druhou stranu, objevily se i **obtíže a limity**:

- **Riziko anonymity a ztráty blízkosti:** Jedna z hlavních obav byla, že ve velkých slučovaných farnostech se věřící navzájem nebudou znát a vztah farář – farník se **odosobní**. Realita ukázala, že toto riziko je reálné, pokud se vědomě nebudují menší společenství uvnitř farnosti. Tam, kde jen došlo ke sloučení “shora” bez podpory místních komunit, si lidé stěžovali, že *“farnost je teď příliš velká a necítíme se jako rodina”*. Proto dokumenty zdůrazňují potřebu **budovat mezilidské vazby a pocit spolupatříčnosti** v nových farnostech, jinak hrozí, že farnost bude jen formální strukturou. Papež František varoval, aby se farnost nestala *“sebestřednou skupinou vyvolených”* nebo *“neužitečnou strukturou odtrženou od lidu”* ⁴⁴. Tomu čelí církve mj. podporou synodality na nejnižší úrovni – naslouchání potřebám místních komunit a zapojení co nejvíce lidí do rozhodování, aby se cítili **součástí církve** i v té velké farnosti.
- **Zatížení kněží a nedostatek vůdců:** Přestože reforma měla ulehčit kněžím, v některých ohledech je jejich role náročnější. Farář velké farnosti s 10 kostely a třeba 50 vesnicemi má stále **obrovský okruh působnosti**. Mnozí kněží si stěžovali na neustálé cestování, administrativu a na to, že *“už nejsem pastýřem lidí, ale manažerem farnosti”*. V počátcích reformy dokonce bylo **těžké najít dost kněží ochotných** převzít správu tak rozsáhlých útvarů ⁴⁵. Někteří starší faráři odešli do důchodu dříve, než aby vedli farnost o 30 obcích. Tato **personální krize** přetrvává – dnes se často stává, že jeden kněz spravuje i několik velkých farností, pokud není dost duchovních. Řešením je buď další slučování (jak uvažuje Besançon – pouze 13 farností v celé diecézi, viz níže), anebo přijetí zahraničních kněží a posílení role laiků. Právě **formace laických lídrů** je klíčová: některé diecéze přiznávají, že nemají dostatek kvalifikovaných a ochotných laiků, kteří by převzali zodpovědnost v EAP či vedení komunit ⁴⁶. Do budoucna bude nutné více investovat do školení pastoračních asistentů, koordinátorů apod., aby se nahradil úbytek kněží.
- **Psychologický a citový odpor ke změně:** Restrukturalizace se neobešla bez **bolestí a konfliktů**. Mnozí věřící (i kněží) zpočátku kladli odpor, protože měli k *“své farnosti”* silný citový vztah. Uzavření fary či ukončení pravidelných nedělních mší v místním kostele vnímali jako **ztrátu posvátného dědictví**. Biskupové investovali mnoho času do vysvětlování smyslu změn, pořádali setkání v každém děkanátu, naslouchali obavám lidí. I tak některé *vesnické “farnosti” zemřely těžko* – zaznamenány jsou případy, kdy starousedlíci přestali docházet na bohoslužby do sousední vesnice na protest, nebo kdy došlo k napětí mezi různými obcemi sloučenými do jedné farnosti (spor, která má být centrem apod.). Tyto **sociální tenze** se časem většinou uklidnily, zvláště když přišla nová generace věřících, pro které už byla nová struktura normální. Přesto poučení pro církve zní, že **proces změny musí být synodální – tedy doprovázen trpělivým dialogem**. Arcibiskup Daloz (Besançon) zpětně konstatoval, že bylo třeba *“hodně trpělivosti a vytrvalosti”* u všech, kdo tuhle citlivou práci dotáhli do konce ³⁹. Reformu nelze udělat přes noc; ve Francii zpravidla trval celý proces plánování, konzultací a zavedení několik let (3–5 let nebylo výjimkou).
- **Nutnost dalšího přizpůsobení:** Jak už bylo zmíněno, některé reformy 90. let nebyly konečné. Ukázalo se, že **realita se dále vyvíjí** – počet praktikujících dále klesal, kněží dále ubývalo. Farnosti sloučené před 20–30 lety dnes leckde opět čelí tomu, že není dost lidí na udržení všech aktivit. Proto nastupuje *druhá generace* změn: buď ještě větší slučování (diecéze ruší děkanáty a dělá z nich přímo farnosti – případ Besançon), nebo **ještě důslednější vsazení na malé laické**

komunity (aby církve fungovala i bez přítomnosti kněze). Tyto kroky mohou být bolestivé, ale jsou zřejmě nutné. Zkušenost Francie tak ukazuje, že **pastorační plán není jednorázový akt, ale trvalý proces přizpůsobování**. Církev je putující společenství, které se musí neustále obnovovat, má-li naplňovat svou misi.

Shrnuto, francouzská církev od 60. let do současnosti prošla dramatickou transformací své farní sítě. Tento proces byl náročný, ale přinesl i mnoho pozitivního. Nyní se podívejme blíže na konkrétní zkušenosti dvou diecézí – **Poitiers a Besançon** – které ilustrují různé přístupy k restrukturalizaci.

Případové studie: Diecéze Poitiers a Diecéze Besançon

Diecéze Poitiers: „*Communautés locales*“ a nový model farnosti

Diecéze Poitiers, nacházející se ve středozápadní Francii, se v 90. a 2000. letech stala známou **inovativním přístupem** k organizaci farností. Za episkopátu biskupa **Alberta Roueta** (1994–2011) zde proběhly dva diecézní synody (1988–1993 a 2001–2005), které postupně načrtly **novou vizi farnosti jako sítě místních komunit** ⁴⁷. Rouetův program vycházel z již dříve započaté restrukturalizace: Poitiers patřilo mezi diecéze, které kolem roku 1990 začaly sdružovat venkovské farnosti do větších jednotek („*secteurs pastoraux*“). Biskup Rouet však chtěl jít dále než jen ke správnímu sloučení – usiloval o „**novou tvář církve**“ budovanou zdola, s důrazem na místní věřící ⁸ ⁴⁸.

Hlavní rysy přístupu v Poitiers:

- **Dvojí „ne“ centralizaci a klerikalismu:** Rouet otevřeně řekl, že při reorganizaci **odmítá dvě krajnosti** – vytvořit jediná centrální farní střediska, kam by všichni museli dojíždět, a soustředit vše jen kolem osoby kněze ⁴⁹. Místo toho prosazoval **důraz na mnohá menší společenství věřících** (lokální komunity) a na různorodost služeb (ministries). Farnost už neměla být chápána primárně jako „území pod správou faráře“, ale spíš jako **společenství společenství** v čele s týmem.

- **Tříúrovňová struktura:** Synodální dokumenty Poitiers stanovily zavedení **tří úrovní pastorage** ¹⁶. Nejnižší úroveň tvoří „**communautés locales**“ (místní komunity) – to jsou malé skupiny věřících na úrovni bývalé farnosti nebo i menší (např. pokrývající jednu obec či několik vesnic). Každá taková komunita má **tým pěti laických animátorů** (podle oblastí služby: liturgie, diakonie, formace, společenství, misie) a ti spolu s komunitou pečují o místní církevní život. Prostřední úroveň je „**secteur pastoral**“ (pastorační sektor) neboli někdy též „*unité pastorale de base*“ – to zhruba odpovídá středně velké farnosti, zpravidla sdružující několik *communautés locales*. V sektoru působí farář (jeden z mála v oblasti), který zároveň moderuje dění v komunitách, dále jeden ekonom (správce financí) a existuje zde **pastorační rada sektoru** složená ze zástupců komunit ⁵⁰. Nejvyšší úroveň pak tvoří „**territoires**“ neboli pastorační zóny – v Poitiers jich stanovili 14 (3 městské aglomerace a 11 venkovských „krajů“) ⁴⁰. Tyto zóny slouží ke koordinaci většího území (např. pro společné akce, sdílení specialistů atd.) a zahrnují dohromady oněch 74 sektorů, které vznikly sloučením původních 604 farností ⁵¹. Zónu zpravidla vede děkan (většinou zkušený kněz) a schází se na úrovni zóny shromáždění zástupců sektorů.

- **Formální status komunit:** Biskup Rouet využil k zakotvení tohoto modelu i církevní právo – konkrétně **kánon 516 §2 CIC**, který umožňuje, aby „*v určitých okolnostech namísto farnosti existovaly jiné formy komunit, jimž diecézní biskup svěřil pastorační péči*“. Poitiers tak dlouhou dobu formálně neustavilo nové farnosti klasickým způsobem, ale **fungovalo na základě těchto komunit** (s právním označením „*communautés paroissiales*“ či „*quasi-farnosti*“). Tím se lišilo od jiných diecézí, které prostě sloučily farnosti a dali jim nový dekret. Až **v roce 2014** (za Rouetova

nástupce arcibiskupa Wintzera) došlo k **formálnímu vytvoření 28 kanonických farností** pro administrativní přehlednost ⁵². Nicméně základní jednotkou života zůstaly nadále *communautes locales*.

- **Důraz na synodalitu a inkulturaci:** Celý proces v Poitiers byl veden synodálně – tisíce věřících diskutovaly na synodálních shromážděních o potřebách své církve. Výsledné směrnice tak měly širokou podporu “zdola”. Biskup Rouet rovněž kladl důraz na **“přiblížení církve k životu lidí”** ⁵³. Církevní struktury se měly co nejvíce **přizpůsobit přirozeným komunitám** v místní společnosti, a také se otevřít okolnímu světu. V praxi to znamenalo např. povzbuzovat místní komunity, aby spolupracovaly s obcemi, účastnily se kulturních akcí, byly vidět ve veřejném prostoru.

Výsledky a zkušenosti z Poitiers:

Diecéze Poitiers se svým model “církve místních komunit” vzbudila značnou pozornost i v zahraničí. V 90. letech a kolem roku 2000 byla prezentována jako **vzorový příklad** toho, jak se církev může transformovat. Bylo popsáno přes 200 *communautes locales* vzniklých do poloviny 90. let ⁵⁴ ²⁹. Věřící v nich po počátečních rozpacích převzali iniciativu a mnohde rozvinuli nové aktivity. **Pozitivně hodnoceno** bylo zejména:

- **Oživení venkova:** Tam, kde dříve kněz přijel jednou za měsíc na mši a jinak se nic nedělo, začala fungovat pravidelná setkání laiků (modlitby, katecheze dětí, společné večeře atd.). Komunity získaly větší **autonomii** a mohly se scházet, i když zrovna nepřišel duchovní. Tím pádem církevní život na venkově nevyhasl, naopak někde došlo k *nárůstu pocitu sounáležitosti*. Lidé se museli více zapojit, nemohli pasivně čekat na faráře – a to mnohé probudilo k aktivitě.
- **Nová povolání a služby:** Z Poitiers modelu vzešlo mnoho povolaných laiků, kteří se stali oficiálními pastoračními asistenty, vedoucími katechetických týmů apod. Někteří mladí lidé inspirovaní živou komunitou dokonce rozpoznali povolání ke kněžství či řeholi. Biskup Rouet uváděl, že *podpora malých společenství ve farnostech může být semeništěm nových povolání*, protože víra se tam žije intenzivněji.
- **Udržení široké sítě:** Poitiers sice zredukovalo počet formálních farností, ale díky systému komunit **zachovalo přítomnost ve velkém množství míst**. Každá vesnice s kostelem měla mít aspoň malou komunitu, byť třeba 5 lidí, ale to stačilo k tomu, aby se tam církev “udržela”. Tím se liší od některých jiných diecézí, kde spojením do velkých farností některé menší obce zůstaly úplně pasivní. Poitiers se snažilo *neztratit nikoho* – což odráží i evangelijní obraz pastýře, který počítá i s nejmenšími ovečkami.

Samozřejmě byly i **výzvy a kritika**:

- Někteří konzervativnější kruhy (i mimo diecézi) kritizovali, že model *“komunit bez faráře”* údajně oslabuje roli kněze a mohl by vést k protestantizaci (důraz na laika). Rouet na to odpovídal, že kněz má stále nezastupitelnou úlohu – je *“moderátorem společenství”* a **svátostným pastýřem**, jen nesmí být jediným aktivním subjektem.
- Praktickým problémem bylo, že někteří laici byli **přetíženi**: starat se o komunitu vyžaduje čas a energii, a ne všude se našlo dost dobrovolníků. Po initialním nadšení se občas stalo, že týmy “vyhořely” a bylo těžké najít náhradu. To ukazuje, že tento model klade velké nároky na zrání laického apoštolátu, což je běh na dlouhou trať. Dokumenty to reflektují výzvou, aby obtíže neodrazovaly, ale naopak vedly k lepší formaci laiků potřebných pro animaci komunit ⁴⁶.

- **Komunikační náročnost:** V mnoha malých komunitách vznikla spousta iniciativ, ale diecéze pak řešila, jak to vše sladit a aby někdo nešel "svou cestou" mimo katolickou nauku. Proto musela zintenzivnit **formaci laických vedoucích** (kurzy teologie pro laiky apod.), aby měli potřebné znalosti a jednotu s církví.

Celkově lze říci, že Poitiers **úspěšně experimentovalo** s velmi decentralizovaným, komunitním modelem církve, který však zároveň respektuje hierarchii (kněz a biskup jako garanti jednoty víry). Po odchodu biskupa Roueta v r. 2011 jeho nástupce **Pascal Wintzer** některé aspekty upravil – zejména, jak už zmíněno, formálně ustanovil větší farnosti (28), aby byla jasnější struktura pro širší spolupráci a kanonické otázky. Nicméně princip "*communautés locales*" ponechal a nadále tvoří páteř pastorační činnosti v Poitiers. Diecéze Poitiers je tak příkladem "**zdola nahoru**" přístupu: nejdříve se obnoví život v malých buňkách, a ty pak tvoří větší celek farnosti.

Diecéze Besançon: Od masivního sloučení k pastorační konverzi

Diecéze Besançon, ležící na východě Francie (region Franche-Comté), představuje poněkud odlišný příběh. Jde o diecézi s velkým počtem historických farností, zejména na venkově v hornatém terénu Jury. Po Druhém vatikánském koncilu zde nastal výrazný pokles kněžstva i praktikujících, což přimělo představitele diecéze k brzkému a velmi **ráznému zásahu**: již v 90. letech provedli **jednu z nejrozsáhlejších restrukturalizací ve Francii**.

První vlna restrukturalizace (1993–1998):

Arcibiskup **Lucien Daloz** (ve službě 1980–2003) zahájil počátkem 90. let proces přeskupování farností Besançonu. Po několikaleté přípravě a konzultacích (probíhala školení kněží, setkání s laiky v regionech atd.) byla v roce 1997 vydána vyhláška, která **zrušila dosavadní síť 756 farností** a nahradila ji **13 děkanáty a 61 "pastoračními jednotkami"** ³⁷ ³⁸. Prakticky to znamenalo, že skupina průměrně 10–15 původních farností se spojila do **jedné nové farnosti** (označované jako *paroisse nouvelle* nebo *unité pastorale*). Například v oblasti města Vesoul bylo z cca 40 vesnických farností vytvořeno 5 nových farností. Každá nová farnost dostala jméno (často podle regionálního svatého) a jmenován farář. Děkanáty (13) sloužily jako mezistupeň; v čele každého stál jeden z farářů jako děkan, koordinující spolupráci. Výjimkou z reformy byla samotná metropolitní oblast Besançon (město a přilehlé obce) – tam tehdy ponechali 15 původních farností nedotčeno ³⁸, patrně z pastorálních důvodů (město mělo dost kněží a situace tam byla specifická).

Charakteristiky přístupu Besançonu v 90. letech:

- Šlo o "**top-down**" (shora dolů) řízený proces, více administrativně pojatý než v Poitiers. Cílem bylo především **zajistit každé nové farnosti přítomnost kněze** a racionalizovat péči. Arcibiskup Daloz mluvil o nutnosti "*přizpůsobit se realitě*" a bral to jako nevyhnutelný krok.

- Důraz byl na vytvoření **stabilních větších celků**, které vydrží i do budoucna. Jak poznamenal jeden z tehdejších dokumentů, vytvořením nových farností se předchází nutnosti při každém odchodu kněze znovu měnit strukturu – "*místo aby se farnosti seskupovaly kolem právě dostupného kněze, vytvoří se předem stabilní skupina věřících*", která pak přivítá farářem určeného biskupem ⁵⁵ ⁵⁶. Tento plán tedy sází na **dlouhodobou stabilitu hranic farností**, aby se do nich investovalo a budovala se v nich komunita.
- Vzniklé velké farnosti v Besançonu často zahrnovaly mnoho kostelů. Bylo rozhodnuto, který kostel bude "**farní**" (hlavní sídlo s farou), ostatní byly "*kaple*" obsluhované dle možností. Také se ustanovily **farní rady** ve všech nových farnostech a doporučilo se v rámci nich mít **místní kontaktní osoby** pro jednotlivé bývalé obce.

- Velkou roli hrálo **postupné uvádění změn**. Arcibiskup Daloz zdůrazňoval trpělivost: *“co mohlo vypadat jako prostá administrativní práce, bylo ve skutečnosti cestou konverze”* – tzn. proměnou smýšlení ³⁹. Trvalo to několik let, než si kněží i laici zvykli na nové uspořádání. Bylo třeba překonat nostalgii po starém a objevit nové příležitosti.

Výsledkem této první vlny bylo, že Besançon měl na přelomu tisíciletí jednu z nejvíce zredukovaných struktur: **pouhých 67 farností** (včetně města) ¹⁴. To umožnilo nasadit do každé farnosti jednoho faráře (někde i více kněží ve farním týmu) a pokrýt tak celou diecézi relativně rovnoměrně. Tento model byl považován za administrativně úspěšný – diecéze fungovala, kněží se přerозdělili, nikde nezůstalo *vakantní* území. Srovnáme-li s Poitiers, rozdíl je v tom, že Besançon v 90. letech **méně řešil vnitřní život malých komunit**. Důraz byl spíše na to, aby farář zvládl objet farnost a aby věřící akceptovali dojíždět. Nicméně i tak se nevyhnuli potřebě podpory laiků: vznikaly EAP (týmy) v nových farnostech, a laici pomáhali vést bohoslužby v nepřítomnosti kněze.

Další vývoj – pastorační plán 2017+ a druhá vlna změn:

Po cca 20 letech od první reformy začalo být zřejmé, že situace se dál změnila. Počet kněží v Besançonu se kolem roku 2020 opět radikálně snížil (jak už uvedeno, za 15 let na polovinu) ³. Některé z 67 farností se ocitly bez rezidentního faráře, farní týmy stárly, v mnoha farnostech poklesl počet aktivních laiků. Arcibiskup **Jean-Luc Bouilleret** (ve službě od 2013) proto inicioval nový **synodální proces (2017–2019)** zaměřený na *“pastorační konverzi”* diecéze ⁵⁷ ⁵⁸. Synoda zdůraznila misijní zaměření (inspirace papežem Františkem) a vyzdvihla znovu roli **malých bratrských společenství**. Následně vznikl plán provést **další restrukturalizaci**: v říjnu 2024 diecézní pastorační rada zvažovala tři varianty – ponechat 67 farností s posílením spolupráce kněží a laiků, částečně sloučit některé nejslabší farnosti, nebo **sloučit všech 67 farností do pouhých 13 velkých farností** (fakticky jeden na každý děkanát) ⁵⁹. Z těchto scénářů byl vybrán ten nejradikálnější – tedy vytvořit jen 13 farností, což bylo hodnoceno jako **reálně nejudržitelnější** za současných podmínek ⁶⁰. Prakticky to znamená, že **každý děkanát = jedna farnost**; namísto současných 67 farářů tak bude třeba jen 13 farářů (což se blíží současnému počtu aktivních kněží). Toto nové uspořádání má být finalizováno v roce 2025 a od září 2025 postupně uváděno do praxe ⁶¹.

Zároveň však diecéze nechce, aby to bylo jen administrativní sloučení. Celý proces je rámován jako **“pastorační konverze”** – má jít o transformaci smýšlení směrem k misii. V pastoračních listech arcibiskupa Bouillereta je kladen důraz na to, že i v těchto obcích farnostech musí vzniknout **malá základní společenství** (*“petites communautés fraternelles”*) ³³. V podstatě tedy Besançon dochází k podobné myšlence jako Poitiers: že **klíčem je místní bratrské společenství, zakotvené v Kristu, nablízku lidem** ³⁴. Rozdíl je v načasování – Besançon k tomuto přistupuje až v situaci, kdy **musí** sloučit farnosti do jednoho děkanátu; Poitiers to dělalo z přesvědčení, i když mělo farností víc.

Shrnutí přístupu Besançon:

- V 90. letech **rychlá a plošná reorganizace** -> velké nové farnosti, administrativní zajištění pastorace. - Po 2010 **druhý krok** -> ještě větší celky (děkanát = farnost) + konečně silný důraz na malé komunity uvnitř, aby se zachovala blízkost. - Celou dobu přítomna myšlenka **“trvalé obnovy”** – Daloz mluvil o cestě konverze, Bouilleret přímo navazuje pojmem pastorační konverze. Tedy chápou to nejen jako nutnost, ale jako duchovní proces. - **Podobnosti s Poitiers**: Obě diecéze si uvědomují nutnost místních bratrských skupin; obě využily synodu pro zapojení věřících; obě cílí na *misijní církev*. - **Rozdíly**: Poitiers vsadilo na laickou strukturu hned a vytvořilo mezistupně (sektory a komunity), Besançon šlo cestou větších územních farností s tím, že teprve druhým dechem zavádí intenzivnější komunitní život uvnitř. Poitiers dlouho nechťelo ani mluvit o rušení farností (spíše je transformovalo), Besançon naopak administrativně rušilo a spojovalo přímo.

Praktické výsledky v Besançonu:

Po první reformě 90. let se v diecézi stabilizovala situace – několik let bylo dost kněží pro 67 farností, lidé si zvykli jezdit do centralizovanějších kostelů. Nicméně postupně se ukázaly mezery: některé odlehlejší kostely téměř osiřely, objevila se **“únava”** v pastorači, kdy farář obtížně navazoval osobní kontakt s tak rozptýleným lidem. Bylo zřejmé, že bez nové vize to nepůjde. Synoda 2017–19 dodala nový impuls – po jejím skončení se zrodilo mnoho **malých společenství** (modlitebních skupin) tam, kde už dlouho nic nebylo. Toto je považováno za plod Ducha: lidé znovu objevili radost ze setkávání v malém kruhu. Například vznikly **“fraternity”** mladých rodin, skupinky seniorů na vesnicích se začaly scházet k růženci atd. Tím se trochu **rozproudil život** před další strukturální změnou.

Nyní (2025) Besançon vstupuje do velmi odvážného kroku – prakticky ruší tradiční pojetí farnosti jako lokální komunity (protože farnost bude velká jako okres) a zcela spoléhá na to, že místo toho budou fungovat desítky neformálních komunit uvnitř. Je to jakási **“diagonálně” opačná cesta** k Poitiers: tam zespondu nahoru, zde shora dolů a pak opět zdola. Výsledek může být podobný: církev, která má administrativně pár větších útvarů, ale uvnitř nich bohatý drobný život.

Besançon tedy ilustruje, že **reforma je proces**. Jeden cyklus změn (90. léta) nestačil; nyní probíhá druhý. Arcibiskup Bouilleret to shrnuje, že církev musí stále hledat *“novou teritoriální realitu pro církev učedníků-misionářů”* ⁶². To zahrnuje jak odvahu měnit struktury, tak obnovovat horlivost věřících.

Srovnání Poitiers a Besançon – různé cesty k témuž cíli?

Na závěr této části srovnáme **přístup diecéze Poitiers a diecéze Besançon**:

- **Strategie restrukturalizace:** Poitiers zvolilo **postupný, synodální přístup**. Nejprve promyslelo teologii (dvě synody), pak budovalo strukturu *ad experimentum* (communautés locales) a teprve dodatečně to formalizovalo v kanonických strukturách. Besançon naproti tomu šlo **rychlou cestou administrativní reorganizace**, aby se vyrovnalo s krizí, a teprve později dohání některé pastorální jemnosti (budování malých komunit).
- **Velikost nových farností:** Poitiers zprvu zachovalo relativně **menší jednotky** (74 sektorů, průměrně cca 8 původních farností v jednom sektoru) ⁴⁰ ⁶³, aby byly co nejbližší lidem. Besançon hned vytvořilo **velké farnosti** (průměrně 12–15 původních farností) a nyní jde k ještě větším (děkanát ≈ 50 pův. farností). To odráží i rozdíl v terénu: Poitiers má spíš rovinnatý kraj, kde komunity byly blízko sebe; Besançon horský region, kde bylo možná účelnější soustředit síly kvůli vzdálenostem.
- **Role laiků:** V Poitiers byla **role laiků** konstitutivní od počátku – *communautés locales* jsou prakticky spravované laiky (s občasným dohledem kněze). V Besançonu se zprvu počítalo s laiky hlavně v podpůrné roli (farní rady, vedení bohoslužeb při nepřítomnosti kněze), ale nyní i Besançon klade důraz na **“spoluodpovědnost kněze a laika”** ve vedení každé jednotky ⁵⁹. Dokonce uvažoval scénář, že by v každé farnosti byl tým *kněz + laický spoluvedoucí* (což je moderní pojetí sdíleného pastoračního vedení) ⁶⁴. Tady se tedy oba modely sbližují: obě diecéze vidí budoucnost v silném partnerství laiků a kněží.
- **Teologický přízvuk:** Poitiers vše zdůvodnilo teologií křtu, komunitní ekleziologie a “nového vzhledu církve”. Besançon v 90. letech prezentovalo reformu spíše pragmaticky (řešíme nedostatek, musíme se přizpůsobit), nicméně i tam se hovořilo o *“obráťme se, budme misijní církví”*. V nejnovější fázi se rétorika Besançonu plně theologizuje (pastorační konverze, misijní

učedníci, synodalita). Řekněme, že Poitiers byl **průkopník** s odvážnou vizí, Besançon spíše **praktik**, který teologii dohání poté, co je vidět, že struktura sama o sobě nestačí.

- **Výsledky:** Obě diecéze zatím fungují – Poitiers se svými 28 farnostmi (a mnoha komunitami), Besançon s 67 (brzy 13) farnostmi. Poitiers model přinesl výrazné zapojení laiků, ale možná někdy komplikovanou koordinaci (tři úrovně mohou být těžkopádné). Besançon model byl administrativně přehledný (děkanát-farnost), ale hrozilo vyprázdňení periferií, proto přistupují k druhé reformě. Zajímavé je, že **finální směřování je podobné: Velká farnost + malé komunity uvnitř**. To se ukazuje jako jakýsi syntetický model, ke kterému dospívá více diecézí: **paralelně udržovat výhody velikosti (sdílení zdrojů) i výhody malosti (blízké vztahy)**.

Pro ilustraci, níže je grafické schéma (hypotetické) srovnání:

- **Poitiers (2005):** 1 diecéze → 14 zón → 74 sektorů (farnosti) → 600+ místních komunit.
- **Besançon (2025):** 1 diecéze → 13 farností (děkanáty) → desítky neformálních komunit v každé.

Obě směřují k tomu, že základ je **malá bratrská komunita**, i když formálně uspořádáno odlišně.

Závěr: hlavní poznatky a inspirace pro plzeňskou diecézi

Francouzská zkušenost se změnami struktury farností od 60. let po současnost ukazuje, že církev je schopna **velké adaptability**, pokud je vedena Duchem a odvahou pastýřů. Mezi hlavní poznatky patří:

- **Nezbytnost reformy:** K zásadní restrukturalizaci farností ve Francii vedla kombinace demografických a duchovních důvodů. Pokles kněží a změny ve společnosti si vynutily **nové modely pastorage**. Čím dříve si to diecéze uvědomila a začala plánovat změny, tím lépe mohla předejít krizím (např. prázdným farám). Zároveň reformy nebyly samoučelné – vždy šlo o to, aby církev mohla **efektivněji naplňovat své poslání** v nových podmínkách.
- **Synodální postup a komunikace:** Francouzské diecéze většinou zvolily za rámec změn **diecézní synodu nebo konzultaci**, čímž získaly podporu a input od kněží i laiků. Tato participace je klíčová pro přijetí reformy. Důležitá je i **otevřená komunikace** – vysvětlit vizi (proč to děláme), naslouchat obavám, postupovat citlivě a postupně. Tam, kde se to podcenilo, vznikal odpor. Příkladem dobré praxe je mnoho **informačních brožur, setkání na děkanátech, pastoračních listů** apod., které biskupové ve Francii využili, aby všem vysvětlili smysl změn.
- **Flexibilita modelů:** Neexistuje jen jeden správný model nové farnosti. Ve Francii se vyzkoušelo mnoho variant – od **federací malých farností** přes **středně velké sektorové farnosti** až po **obří farnosti na úrovni okresu**. Každý region musí volit podle svých specifíků (geografie, mentalita lidí, zdroje). Důležité je zachovat **podstatu farnosti jako společenství** – název či velikost může být vedlejší, pokud je uvnitř živá víra. Papež František výstižně říká, že pokud se farnost dokáže neustále obnovovat a přizpůsobovat, **„zůstává církví žijící uprostřed svých dětí“**, ale nesmí se stát strukturou odtrženou od života ⁴⁴. To je kritérium každé reformy: přiblížila nás více k lidem, nebo nás uzavřela?
- **Laici jako klíč k budoucnosti:** Francie ukazuje, že bez **aktivních laiků** by se její církev zhroutila. Změny struktury šly ruku v ruce s **pověřováním laiků** do služeb, školením a jejich zapojením do vedení. Toto se ukazuje jako jediná cesta, jak udržet farní život, když je kněží málo. Zároveň to obohacuje církev charismaty, která laikové přinášejí. Plzeňská diecéze (a obecně středoevropské církve) se mohou inspirovat tím, jak systémově Francouzi zapojili laiky: např. ustavit v každé

farnosti **pastorační tým s jasnými rolemi**, vytvořit diecézní kurzy pro laické spolupracovníky, oficiálně ustanovit služby lektora, akolyty, katechisty apod.

- **Neztratit místní přítomnost:** I při slučování stovek farností se francouzská církev snažila zachovat **duchovní péči o každou obec** alespoň nějakou formou. To je poučení: restrukturalizace nemá znamenat opuštění malých míst, ale nalezení nového způsobu, jak tam působit. Malá modlitební skupinka, občasná bohoslužba, osobní návštěvy – to vše může udržet jiskru víry na vesnici, i když tam už není farář natrvalo.
- **Trpělivost a modlitba:** Změny v církvi jsou pomalé a někdy bolestné. Francie ukazuje, že je třeba vytrvat. Některé plody se dostaví až po letech. Celý proces musí být provázen **modlitbou o Boží vedení** – nejde jen o manažerské rozhodnutí, ale o *discernment* (rozlišování), co Duch říká církvi v daném místě a čase.

Pro **plzeňskou diecézi**, která se nachází v ČR v částečně podobné situaci (rozlehlé území, málo kněží, sekularizované prostředí), lze formulovat několik **doporučení inspirovaných francouzskou zkušeností**:

- **1. Zahájit synodální proces o budoucnosti farností:** Vztít si čas (1–2 roky) na **modlitbu, diskusi a plánování** za účasti kněží i laiků. Definovat vizi: jak chceme, aby naše farnosti vypadaly za 10–20 let? Čeho se obáváme a co chceme posílit? Takový proces pomůže ke sjednocení vize a přijetí případných nepopulárních kroků.
- **2. Vycházet z misijního poslání:** Každá strukturální změna by měla být zdůvodněna tím, že **pomůže evangelizaci a péči o Boží lid**. Vyvarovat se dojmů, že se “ruší farnosti kvůli úsporám”. Místo toho mluvit o “**nových misijních farnostech**”, které lépe odpovídají dnešní době a umožní nám oslovit ty, kdo jsou daleko. Třeba motto “*bližnímu blíže*” může provázet reformu.
- **3. Nebát se redukovat počet farností, ale zároveň posílit místní buňky:** Je pravděpodobné, že plzeňská diecéze (která má mnoho malých venkovských farností) bude muset **sloučit administrativně farnosti** do větších celků. Nebát se toho kroku – francouzská zkušenost ukazuje, že i drastické snížení může fungovat. Ovšem zároveň **zřídit v rámci nových farností menší komunitní jednotky** (např. okrsky, obvody, místní společenství) s vlastními animátory. Tyto jednotky zajistí, že velká farnost neztratí kontakt s každou vesnicí či městem.
- **4. Ustavit pastorační týmy a pověřit laiky konkrétními službami:** Každá nová (sloučená) farnost by měla mít **EAP – tým** složený z farářů a několika laiků, kteří ponesou společně odpovědnost. Vybrat schopné věřící (muže i ženy) a **dát jim formaci i jasné poslání** (klidně i veřejně při bohoslužbě je uvést do služby, jak to dělali v Poitiers ⁶⁵). Konkrétně může jít o službu katechety, pastoračního asistenta, návštěvy nemocných, vedení modliteb atd. Tím se sníží zátěž kněze a zapojí se charismata lidu.
- **5. Využít existující občanské struktury pro vymezení farností:** Např. kopírovat hranice okresů nebo správních obvodů, aby lidé novou farnost snáze akceptovali (protože se překrývá s jejich světským vnímáním regionu). Francouzi zjistili, že **soulad s místní identitou** pomáhá – např. farnost pokrývající celé město či přirozený mikroregion dává smysl. Naopak nelogické hranice podkopávají funkčnost.
- **6. Zachovat maximum kostelů “v provozu”:** I když nebude možné mít mši všude, symbolicky udržovat aspoň nějaký život v místních kostelích (pravidelné poutě, jednou ročně hlavní poutě,

občasná pobožnost). Francie nezavírá kostely (ty patří obcím), ale snaží se najít pro ně využití (koncerty, ekumenické modlitby). To pomáhá udržet pozitivní vztah veřejnosti k církvi.

- **7. Trpělivě vysvětlovat a doprovázet změnu:** Z francouzské zkušenosti plyne, že nikdy nelze příliš komunikovat. Každý věřící by měl rozumět, *proč* se něco mění. Vydat pastorační listy, uspořádat setkání v každém větším městě, naslouchat návrhům zdola. A po zavedení reformy ji **průběžně vyhodnocovat** – je třeba “pastorační dohled”, zda to funguje, a případně pružně upravit detaily.
- **8. Modlitba a duchovní obnova jako součást procesu:** Technické kroky musí provázet duchovní rozměr – společné modlitby za nové farnosti, prosby o Ducha, aby vedl. Např. uspořádat diecézní pouť nebo adoraci, kde všichni prosí za obnovu církve v diecézi. To sjednocuje a dodává sílu překonat bolesti spojené se změnou.

Závěrem lze říci, že francouzská cesta restrukturalizace farností ukazuje **bolestnou, ale nadějnou proměnu** církve. Z původní “paralýzy” v 60. letech, kdy se zdálo, že úbytek vše zničí, se církev ve Francii dokázala **Boží milostí a lidským úsilím** přetvořit do podoby, která – byť menší a chudší – je schopná dál nést evangelium. Pro plzeňskou i jiné diecéze může být inspirací jejich odvaha nezústat udržovat nefunkční struktury, ale s důvěrou vykročit k novému, **hledat “nové tváře” církve v naší době** ⁶⁶. Jak řekl arcibiskup Daloz: „*Tato cesta není jen administrativní změnou, ale konkrétní cestou obrácení*” – obrácení k větší vzájemné lásce, k tvůrčí misii a k hlubšímu spolehnutí na Boha v nejisté budoucnosti ³⁹. To je asi nejceněnější poselství, které nám francouzská zkušenost nabízí.

1 10 12 23 27 28 29 30 31 32 45 46 54 55 56 65 ec.cef.fr

https://ec.cef.fr/wp-content/uploads/sites/2/2014/05/de_10-11-2002.pdf

2 11 13 14 16 17 18 21 35 36 40 50 51 53 63 La paroisse, communauté et territoire - Le renouveau des paroisses catholiques en France - Presses universitaires de Rennes

<https://books.openedition.org/pur/133017?lang=en>

3 59 60 61 62 64 [diocese-besancon.fr](https://www.diocese-besancon.fr)

<https://www.diocese-besancon.fr/diocese/doyennes-et-paroisses/d01-besancon/fichiers/transformation-pastorale-et-reorganisation-du-territoire>

4 5 25 26 44 "Evangelii Gaudium": Apostolic Exhortation on the Proclamation of the Gospel in Today's World (24 November 2013) | Francis

https://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html

6 7 8 9 41 47 48 49 66 Les « communautés locales ». À propos d'un ouvrage récent - Persée

https://www.persee.fr/doc/thlou_0080-2654_2006_num_37_2_3513

15 19 20 22 24 52 Nombre de paroisses dans les diocèses en France - Église catholique en France

<https://eglise.catholique.fr/guide-eglise-catholique-france/statistiques-de-leglise-catholique-france-monde/statistiques-de-leglise-catholique-france/454033-nombre-de-paroisses-dans-les-dioceses-en-france/>

33 34 57 58 Conversion pastorale — Diocèse de Besançon

<https://www.diocese-besancon.fr/conversion-pastorale>

37 38 39 13 doyennés et 61 unités pastorales remplacent 756 paroisses – Portail catholique suisse

<https://www.cath.ch/news/france-le-diocese-de-besancon-a-acheve-sa-reorganisation-territoriale/>

42 Archidiocèse de Poitiers - Wikipédia

https://fr.wikipedia.org/wiki/Archidioc%C3%A8se_de_Poitiers

43 La grande enquête des paroisses de France | RCF Sarthe
<https://www.rcf.fr/articles/culture/la-grande-enquete-des-paroisses-de-france>